

Corvinus University of Budapest
Faculty of Business Administration

CLP 3/2016

Az üzletrész másokat megelőző
megszerzésére irányuló jog és a vételi
jog konkurenciájáról

Csöndes Mónika

CORVINUS LAW PAPERS

ISSN 2416-0415

Corvinus Law Papers

CLP – 3/2016

The primary purpose of the Corvinus Law Papers (CLP) is to publish the results of research projects performed by those connected to the Department of Business Law as research reports, working papers, essays and academic papers. The CLP also publishes supplementary texts to be used for practical and theoretical training of students.

Editor-in-chief:

Dániel Deák (Professor of Law, Corvinus University of Budapest, Faculty of Business Administration, Department of Business Law)

Contact: daniel.deak@uni-corvinus.hu

Editor:

Dániel Bán (Senior Lecturer, Corvinus University of Budapest, Faculty of Business Administration, Department of Business Law)

Contact: daniel.ban@uni-corvinus.hu

Address of the Editorial Board:

Corvinus Law Papers – Editorial Board
H-1093 Budapest, Fővám tér 8. II/240., 242.1

Publisher:

Corvinus University of Budapest
Faculty of Business Administration
H-1093 Budapest, Fővám tér 8.

Responsible for the edition:

Dániel Deák, Professor of Law

ISSN 2416-0415

Az üzletrész másokat megelőző megszerzésére irányuló jog és a vételi jog konkurenciájáról

Dr. Csöndes Mónika

Budapesti Corvinus Egyetem, Gazdasági Jogi Tanszék

e-mail: monika.csondes@uni-corvinus.hu

Sem a korábbi Gt.-k, sem a hatályos Ptk. tételesen nem rendelkezik arról, hogy üzletrészre kiköthető-e vételi jog. Ettől függetlenül, az üzleti, illetve a bírói gyakorlatban ismert, illetve elismert, hogy az üzletrészre vételi jogot lehet alapítani. Jelen munka elsőként azt vizsgálja, hogy a hatályos Ptk.-nak 'az üzletrész pénzszolgáltatás ellenében történő átruházása' és az 'üzletrész másokat megelőző megszerzésére irányuló jog' fordulatai milyen értelmezési kérdéseket vetnek fel. Az írás ezt követően pedig azt tárgyalja, hogy hogyan alakul az üzletrész másokat megelőző megszerzésére irányuló jog és a vételi jog egymáshoz való viszonya abban az esetben, ha a társaság tagja olyan üzletrészre, amelyen más tag(ok)nak a Ptk. 3:167. §-a alapján az üzletrész másokat megelőző megszerzésére irányuló joga áll fenn, más személy javára szerződéssel vételi jogot enged. Jelen munka e kérdésben épített Metzinger Péter „Az elővásárlási és a vételi jog konkurenciájáról” címmel, a Corvinus Law Papers 2016/1. számában megjelent tanulmányának következtetéseire, illetve továbbgondolta azokat az üzletrész másokat megelőző megszerzésére irányuló jog és a vételi jog konkurenciája szempontjából.

Kulcsszavak: üzletrész-átruházás, az üzletrész másokat megelőző megszerzésére irányuló jog, vételi jog,

I. Az üzletrész átruházásáról

A magyar polgári jog elmélete, valamint a tételes jogi szabályok szerint csak dolog lehet tulajdonjog tárgya, dolgon pedig birtokba vehető testi tárgyat kell érteni. Mindhárom korábban hatályban volt Gt.¹ rendelkezett az üzletrész átruházhatóságáról, illetve az átruházni kívánt üzletrész kapcsán a jogosultakat megillető elővásárlási jogról. Az 1997. évi és a 2006. évi Gt. pedig kifejezetten szabályozta az üzletrész adásvételi szerződéssel történő, illetve adásvételi szerződésen kívüli átruházását. Wellmann György e szabályozási megoldást akként értékelte, hogy az nem áll összhangban a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény (a továbbiakban: 1959. évi Ptk.) 94. §-ával, és 365. § (1) bekezdésének szabályával, éppen ezért fogalmazott úgy, hogy „helyesebb lenne nem adásvételi szerződésről, hanem «üzletrész átruházási szerződésről», mint sui generis innominát kontraktusról beszélni”.² A bírói gyakorlat is hamar észlelte ezt az ellentmondást, s abból indult ki, hogy bár az üzletrész nem dolog, üzletrész átruházása esetén a Ptk.-nak a dolog tulajdonjogának átruházásánál

¹ Lásd a gazdasági társaságokról szóló 1988. évi VI. törvény (a továbbiakban: 1988. évi Gt.) 170–174. §-ait, a gazdasági társaságokról szóló 1997. évi CXLIV. törvény (a továbbiakban: 1997. évi Gt.) 134–138. §-ait, valamint a gazdasági társaságokról szóló 2006. évi IV. törvény (a továbbiakban: 2006. évi Gt.) 123–127. §-ait.

² Wellmann György: A társasági, illetve a polgári jogban mi lehet tulajdon, és ebből következően apportálás, illetve átruházás tárgya? *Gazdaság és Jog*, 2003/10. 13. o.

alkalmazott szabályai analóg módon megfelelően irányadók.³ A Legfelsőbb Bíróságnak több ítéletében rá kellett mutatnia arra is, hogy az átruházást mint szerzőismódot és az adásvételt mint jogcímet nem lehet azonos fogalmaknak tekinteni, hiszen az üzletrész átruházása nem kizárólag adásvételi szerzőismóddel történhet, hanem más jogügylet útján is (például ajándékozás vagy apportálás), az elővásárlási jog azonban kizárólag adásvételi szerzőismóddel esetében gyakorolható.⁴ A gyakorlatban mindazonáltal elismert lett, hogy az üzletrész lehet vételi jog tárgya is, hogy az üzletrészre vételi jog (és éppúgy eladási jog vagy visszavásárlási jog) jogszerűen kiköthető.

A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (a továbbiakban: Ptk.) hatálybalépése alapvető kérdéseket vetett fel az üzletrész-átruházási szerzőismódek jogi megítélését illetően. A Ptk. sem nevesíti az üzletrészt a tulajdonjog tárgyai között (5:14. §). A korábbi szabályozáshoz képest jelentős változás ugyanakkor, hogy a Ptk. a 3:166. § (2) és a 3:167. § (2) bekezdésekben az üzletrész tagok közötti, illetve kívülálló személyre történő átruházásának szabályai alatt az adásvétel és az elővásárlási jog helyett 'pénzszolgáltatás ellenében átruházni kívánt üzletrésztől' és 'az üzletrész másokat megelőző megszerzésére irányuló jogról' rendelkezik, előírja ugyanakkor, hogy az üzletrész megszerzésére e jog jogosultja az elővásárlási jogra vonatkozó rendelkezések megfelelő alkalmazásával másokat megelőzően jogosult. Az üzletrész-átruházás szabályaihoz fűzött miniszteri indokolás a fentieket külön nem magyarázza, kimondja ugyanakkor, hogy a jogalkotó az üzletrész-átruházás szabályainak lényegén nem kívánt változtatni⁵. Fontos e helyütt utalni még arra, hogy a Ptk. a törzsbetéthez kapcsolódó tagsági jogok és kötelezettségek összességéként definiálja az üzletrészt [Ptk. 3:164. § (1) bekezdés]. A miniszteri indokolás ki is emeli, hogy a törvény beemeli az üzletrész fogalmába a tagot terhelő kötelezettségeket is, másrészt hangsúlyozza, hogy „az üzletrésztől való rendelkezéssel a benne foglalt jogok és kötelezettségek összességéről lehet rendelkezni”.⁶

A jogirodalomban⁷ vita indult arról, hogy az üzletrész pénzszolgáltatás ellenében történő átruházása esetén mi a helyes jogcím? Az álláspontok egyezők a tekintetben, hogy a jogátruházás, illetve az engedményezés szabályai az üzletrész-átruházási szerzőismódekre nem alkalmazhatóak, hiszen az üzletrész jogok és kötelezettségek összessége. Gál Judit akként érvel, hogy a Ptk.-ból közvetve levezethető (pl. a 3:165. § az üzletrészre vonatkozó közös tulajdonról, illetve tulajdoni hányadról rendelkezik; az üzletrész árveréssel történő értékesítésének szabályai között vételárról, illetve az üzletrészre vonatkozó elővásárlási jogokról lehet olvasni) az, hogy az üzletrész tulajdonjog tárgya lehet.⁸ Pintér Attila álláspontja

³ Lásd a Szegedi Ítéltábla Gf. 30.296/2013/5. számú határozatát, illetve további hasonló tartalmú határozatokat: BH 1994.202., ÍH 2009.75., BH 1994.2012. Hivatkozva: Pintér Attila: Az üzletrész-átruházási szerzőismódról. Gazdaság és Jog, 2016/5. 11. o., de vö.: BH 1998.238. (eszerint az üzletrész nem dolog, így arra a dolgok hibás teljesítése esetére vonatkozó szabályokat sem lehet alkalmazni.) Lásd: Wellmann György: A társasági, illetve a polgári jogban mi lehet tulajdon, és ebből következően apportálás, illetve átruházás tárgya? Gazdaság és Jog, 2003/10. 13-14. o. A Legfelsőbb Bíróságnak van olyan ítélete, amely „eszmei dolognak” minősítette az üzletrészt, kimondva, hogy annak átruházása során a dolog tulajdonjogának átruházásánál alkalmazott szabályok az irányadóak, lásd a BH 1994/4/202. és 203. sz. döntéseket, hivatkozva: Wellmann György: A társasági, illetve a polgári jogban mi lehet tulajdon, és ebből következően apportálás, illetve átruházás tárgya? Gazdaság és Jog, 2003/10. 13. o.

⁴ Lásd a 657/2002. számú gazdasági elvi határozatot (Legf. Bír. Gfv. II. 32.286/2000.), mely hivatkozva a BH 1993. évi 8. számában 512. sorszám alatt és a BH 1994. évi 10. számában 549. sorszám alatt közölt határozatokat.

⁵ A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény javaslatának miniszteri indokolása. A korlátolt felelősségű társaság. Az üzletrész. 2 pont.

⁶ A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény javaslatának miniszteri indokolása. A korlátolt felelősségű társaság. Az üzletrész. 1 pont.

⁷ Lásd különösen Gál Judit és Pintér Attila tanulmányát (hivatkozva a következő lábjegyzetekben).

⁸ Gál Judit: Üzletrész-átruházás az új Ptk. szerint. Céghírnök 2013/9. 5-8. o., különösen: 7. o.

szerint a Ptk. hatálybalépésére tekintettel az eddigi joggyakorlat a továbbiakban nem tartható fenn, s legfőképpen amellyel érvel, hogy az üzletrész-átruházás olyan speciális átruházó ügylet, amelyre mögöttesen a szerződésátruházás szabályait kell alkalmazni, de az üzletrész-átruházás sui generis jogintézményként történő minősítését sem tudja kifejezetten kizárni. Pintér továbbá annak sem látja akadályát, hogy a szerződő felek a saját megállapodásukra az adásvétel szabályait rendeljék alkalmazni, még akkor is, ha egyébként az üzletrész nem dolog.⁹ Pázmándi Kinga pedig akként foglal állást, hogy a pénzzolgáltatás ellenében történő átruházás tágabb értelmű, mint amit a Gt.-k 'adásvétel' szóhasználata takar, ez magába foglalja az adásvételen kívüli további lehetséges visszerthes jogcímekeket is, mint például az apportálást.¹⁰ Álláspontunk szerint bár igaz, hogy egy üzletrésznek egy másik gazdasági társaságba apportálása kívülálló személyre történő átruházást jelent, hiszen az üzletrész tulajdonosának¹¹ a személye változik meg, de az nem minősül pénzzolgáltatás ellenében történő átruházásnak, mert az apportőr ellenszolgáltatásként nem pénzzolgáltatást, hanem üzletrészt kap¹².

E fenti álláspontok további tárgyalása nem célja e munkának, de jelen írás témája szempontjából a fentieket a következők szerint veszem figyelembe. Fontos rámutatni arra, hogy amíg az elővásárlási jog megfelelő alkalmazását felhívja a törvényszöveg a 3:166 - 3:167. §-okban az üzletrész másokat megelőző megszerzésére irányuló jog kapcsán, addig az üzletrész pénzzolgáltatás ellenében történő átruházása esetén az adásvétel megfelelő alkalmazására való utalást mellőzi. A témánk szempontjából ez azt a kérdést veti fel, hogy akkor miként minősül az olyan átruházás, amikor a vételi jog jogosultja az üzletrészre alapított vételi jogát gyakorolja?

Nem kétséges, hogy a megváltozott jogszabályi környezettől függetlenül, vételi jog (illetve eladási jog, visszavásárlási jog) továbbra is jogszerűen alapítható üzletrészen, függetlenül attól, hogy ezt az üzletrész kapcsán a Ptk. továbbra sem nevesíti a korlátolt felelősségű társaságra vonatkozó rendelkezések között. A vételi jog gyakorlása útján megszerzett üzletrész álláspontom szerint pénzzolgáltatás ellenében történő átruházásnak minősül. Az sem kétséges meglátásom szerint, hogy a Ptk. Hatodik Könyvébe foglalt, a vételi jogra vonatkozó rendelkezések (6:225. §–6:226. §) megfelelően alkalmazandók az üzletrészre alapított vételi jog esetén is. A Ptk. Hatodik Könyve szerint pedig a vételi jog az adásvétel különös neme, vételi jog gyakorlása esetén – a jogot alapító szerződésben meghatározott tartalommal – adásvétel jön létre. Mindezek arra engednek következtetni, hogy vételi jog alapítása esetén a dolognak nem minősülő üzletrészt, mint társasági részesedést e szabályok szerint lehet átruházni, még ha az átruházás jogcímekeként a Ptk. szerint az adásvétel nem is jelölhető meg. Ha azonban a felek mégis az adásvételt jelölik meg az átruházás jogcímekeként, kérdés, hogy ez az üzletrész átruházás útján való megszerzését kizárja-e? Egyetértve Pintér álláspontjával, annak nincs akadálya, hogy „a szerződő felek a saját kontraktusukra az adásvétel szabályait rendeljék alkalmazni, még akkor is, ha egyébként az üzletrész nem dolog”¹³. Álláspontom szerint a Ptk. 3:4. § (3) bekezdéséből az következik, hogy az üzletrész átruházását nem teszi érvénytelenné az, ha az átruházás jogcímekeként az adásvétel kerül megjelölésre.

⁹ Pintér Attila: Az üzletrész-átruházási szerződésről. *Gazdaság és Jog*, 2016/5. 11-15. o.

¹⁰ Pázmándi Kinga. Az üzletrész átruházása. In Sárközy Tamás (szerk.): *Gazdasági társaságok – Cégtörvény. HVG-ORAC*, Budapest, 2014. 112., 115. o.

¹¹ A Ptk. 3:165. § (1) és (2) bekezdésében foglaltakra tekintettel használok én is e munkában az üzletrész tulajdonosa kifejezést.

¹² vö. BH 2008.68

¹³ Pintér Attila: Az üzletrész-átruházási szerződésről. *Gazdaság és Jog*, 2016/5. 15. o.

A részvényátruházás korlátozása kapcsán a Ptk. 3:219. §-ához¹⁴ fűzött magyarázatában Sándor István arra a megállapításra jut, hogy a kikötött elővásárlási, visszavásárlási, vételi jog („tehát, hogy mi az elővásárlási vagy a vételi jog tartalma, milyen időtartamra, milyen feltételek mellett köthető ki”), lévén kötelmi jogi ügyletről van szó, a Ptk. Hatodik Könyvének szabályai alapján döntendő el.¹⁵ Fontos erre tekintettel hangsúlyozni, hogy a korlátolt felelősségű társasággal ellentétben a részvénytársaságnál a Ptk. kifejezetten rendelkezik a 3:219. § (2) bekezdésben a részvényre szerződéssel alapított elővásárlási jogról, visszavásárlási jogról, illetve eladási vagy vételi jogról, amikor e jogok harmadik személyekkel szembeni hatályosságát szabályozza, s nem alkalmazza a másokat megelőző megszerzésére irányuló jog fordulatot az elővásárlási jog helyett. A részvényátruházáshoz kapcsolódó Ptk.-beli szabályanyagot illetően kiemelendő még az is, hogy az nem tartalmaz rendelkezést az átruházás jogcímeire vonatkozóan. Ez a szabályozás magyarázható azzal, hogy a Ptk. 5:14. § (2) bekezdése értelmében a dologra vonatkozó szabályokat megfelelően alkalmazni kell az értékpapírokra, s ekként a részvényekre is.

A fentieket a témánk szempontjából tekintve tehát, mivel a Ptk. Hatodik Könyve a vételi jog alapításának módját önállóan szabályozza, a Harmadik Könyv viszont nem tartalmaz speciális rendelkezést a vételi jog alapításának módjára, érvényesülnie kell annak az elvnek, hogy a Harmadik Könyvben nem szabályozott vagyoni viszonyokra a Hatodik Könyv rendelkezései az irányadók. Eszerint pedig mivel a vételi jog az adásvétel különös neme, e szabályok megfelelően alkalmazandóak a dolognak nem minősülő üzletrész átruházása esetén is, még ha – ahogy fent már említettem – az átruházás jogcímeiként az adásvétel nem is jelölhető meg.

II. Az üzletrész másokat megelőző megszerzésére irányuló jogról

A korábbi Gt.-k szabályozása szerint a kívülálló személyek részére történő üzletrész-értékesítés esetére alapított törvényi elővásárlási jog a társasági szerződésben korlátozható, sőt kizárható volt. Ha azonban a tagok a társasági szerződésben ekként nem rendelkeztek, érvényre jutott a társasági törvénynek az elővásárlási jogot biztosító szabálya. A korábbi Gt.-k a tagok közötti, egyébként szabad üzletrész-átruházás korlátozásának lehetőségét is biztosították a tagok számára, és ennek garanciális módjaként írták elő, hogy erre csak és kizárólag a társasági szerződésben kerülhet sor. Ha tehát a tagok az egymás közötti, egyébként szabad üzletrész-átruházást elővásárlási jog kikötésével korlátozni kívánták, azt csak a társasági szerződésben tehették meg, hiszen erről a többi tagnak, illetve leendő tagoknak tudnia kellett¹⁶.

A Ptk. 3:166. (2) bekezdése kimondja, hogy „ha a tagok a társasági szerződésben egymás javára az üzletrész pénzszolgáltatás ellenében történő átruházása esetére az üzletrész másokat megelőző megszerzésére irányuló jogot biztosítanak, arra az elővásárlási jogra vonatkozó rendelkezéseket megfelelően alkalmazni kell”. A Ptk. 3:167. (2) bekezdése pedig akként rendelkezik, hogy „a pénzszolgáltatás ellenében átruházni kívánt üzletrész megszerzésére a többi tag, a társaság vagy a társaság által kijelölt személy – ebben a sorrendben – az elővásárlási jogra vonatkozó rendelkezések megfelelő alkalmazásával másokat megelőzően jogosult”. Az elővásárlási jogra vonatkozó rendelkezések megfelelő alkalmazására való utalás egyaránt felhívja az elővásárlási jogra vonatkozó szabályokat (Ptk. 6:221.-6:223. §-ok),

¹⁴ A Ptk. 3:219. § (2) bekezdése szerint „ha a részvényre szerződéssel elővásárlási jogot, visszavásárlási jogot, eladási vagy vételi jogot kötöttek ki, az a részvénytársasággal, illetve harmadik személyekkel szemben akkor hatályos, ha az a részvényből, dematerializált részvény esetén az értékpapírszámla adataiból kitűnik.”

¹⁵ Sándor István: A 3:219. §-hoz fűzött magyarázat. In Sárközy Tamás (szerk.): Az új Ptk. magyarázata. II/VI. A jogi személy. Második, átdolgozott, bővített kiadás. HVG-ORAC Jogkódex, Budapest, 2014.

¹⁶ Lásd a Legfelsőbb Bíróság Gfv.X.30.005/2008/3. számú határozatát.

valamint „Az elővásárlási, a visszavásárlási, a vételi és az eladási jog közös szabályai” cím alatti rendelkezéseket (6:226. §) is. A 3:167. § (2) bekezdésébe foglalt rendelkezés álláspontom szerint diszpozitív, a felek a társasági szerződésben ettől eltérően is rendelkezhetnek (tehát a joggyakorlásból kizárhatnak mindenkit, de akár egyes, vagy több tagot, további jogosulti csoportokat is), ennek hiányában viszont az üzletrész másokat megelőző megszerzésére irányuló jog fennáll.

Az elővásárlási jogra vonatkozó rendelkezések megfelelő alkalmazása fordulat kapcsán a következőket érdemes még kiemelni. Egyrészt, a Ptk. 3:167. § (4) bekezdésének értelmében is hatálytalan a másokat megelőző megszerzésére irányuló jog megsértésével kötött szerződés a jogsérelmet elszenvedővel szemben, a perbeli igényérvényesítésre nyitva álló jogvesztő határidő azonban – szemben a Ptk. 6:223. §-a szerinti három évvel – egy év. Másrészt, a jogintézmény célja továbbra is az, hogy a tagok megakadályozhassák nem kívánt személyek taggá válását a társaságban. Az üzletrész másokat megelőző megszerzésére irányuló jog azonban csak a pénzzolgáltatás ellenében történő átruházás esetén jelent védelmet. A pénzzolgáltatás ellenében történő átruházás alatt az adásvételt, és ekként az adásvétel különös nemeit is érteni kell, tehát a vételi jog gyakorlása útján létrejött adásvételt is. Harmadrészt, az üzletrész másokat megelőző megszerzésére irányuló jog kapcsán a Ptk. 3:167. § (2) bekezdése akként rendelkezik, hogy e jog átruházása semmis. A szabályozás indoka nyilvánvaló, ennek megengedése lehetővé tenné ugyanis, hogy egy kívülálló személy (akire átruházták az elővásárlási jogot) a Ptk-ban szabályozott elővásárlási jogosulti sorrend megkerülésével kerüljön be a társaságba.¹⁷ Hangsúlyozandó e helyütt, hogy a Ptk. üzletrész-átruházás esetén a Hatodik Könyvben foglaltaktól eltérően rendelkezik; a Ptk. ugyanis az adásvétel különös nemei alatt szabályozott elővásárlási, visszavásárlási, vételi és eladási jog kapcsán nem tartalmaz ilyen korlátozó rendelkezést.¹⁸ A Ptk. üzletrész-átruházás esetén fenntartotta továbbá a kijelölés intézményét; a 3:167. § (3) bekezdése akként rendelkezik, hogy „az üzletrész másokat megelőző megszerzésére irányuló jognak a társaság általi gyakorlásáról és e jog gyakorlására harmadik személy kijelöléséről a társaság taggyűlése dönt”.

Végül, a megfelelő alkalmazás követelményének előírása minden kétséget kizáróan megszünteti azt a bizonytalanságot is, amelyet Kisfaludi András szerint a BH 1995/3. 163. számú eseti döntés idézett elő – s amelyet aztán a BH 2003/9. 366. számú eseti döntés¹⁹ sem oldott fel –, azzal a döntéssel, mely szerint az üzletrész átruházása esetén a tag eleget tesz a törvényben előírt elővásárlási jogból eredő kötelezettségeinek, ha pusztán az átruházási szándékát jelzi, s nem szükséges, hogy a vételi ajánlatot előzetesen és részletesen közölje a jogosultakkal. A Legfelsőbb Bíróság a BH 1995/3. 163. számú eseti döntésében úgy foglalt ugyanis állást, hogy „a Gt. által megállapított elővásárlási jog ... nem azonos a Polgári Törvénykönyvben írott elővásárlási joggal. Ebben az esetben ugyanis nem szükséges a vételi ajánlat előzetes és részletes közlése a jogosultakkal.” Ezt a következtetést – mutat rá Kisfaludi – a Legfelsőbb Bíróság arra alapította, hogy a Gt. a Ptk.-tól (kiemelés tőlem: az 1959. évi Ptk)

¹⁷ Az indokoláshoz lásd a Ptk. 373. § (4) bekezdésébe foglalt, a gazdálkodó szervezetet megillető kijelölési jog kapcsán született Gfv.X.30.005/2008/3. számú legfelsőbb bírósági ítéletet (szintén mint BH 2008/189. szám alatt közzétett eseti döntést, és mint EH 2008.1790 szám alatt közzétett elvi bírósági határozatot).

¹⁸ Vö. az 1959. évi Ptk. 373. § (4) bekezdésével.

¹⁹ Kisfaludi utal arra, hogy a BH 2003/9. 366. szám alatt közzétett eseti döntés „éppen ezen az elven alapul, hogy az üzletrész átruházása esetén fennálló elővásárlási jog gyakorlásával kapcsolatos eljárás esetén az eladónak elegendő csupán az átruházási szándékot bejelenteni, ugyanakkor az indokolásban az a kitétel is megtalálható, hogy »Ilyen közlés esetén az adásvételi szerződés akkor jön létre, ha az elővásárlásra jogosult az eladóhoz intézett nyilatkozatában az ajánlat tartalmát magáévá teszi.« Ebből pedig az következne, hogy mégsem elegendő az egyszerű szándékbejelentés, hanem ajánlatot kell tennie az eladónak. ” Lásd: Kisfaludi András: Az elővásárlási jog néhány szabályozásra váró kérdése. Polgári Jogi Kodifikáció, 2003/6. 16. o. 9. sz. lábjegyzet

eltérően nem írta elő az ajánlat közzétételének kötelezettségét, hanem arról rendelkezett, hogy ha az átruházási szándék közzétételétől számított törvényi határidőn belül a jogosult nem nyilatkozik, azt úgy kell tekinteni, hogy elővásárlási jogával nem kíván élni.²⁰ A Legfelsőbb Bíróság Polgári Kollégiumának a társasági jogban érvényesülő elővásárlási jog egyes kérdéseiről szóló 3/2009. PK véleménye ezzel a kérdéskörrel nem foglalkozik külön. A 3/2009. PK vélemény kimondja ugyanakkor, hogy „a 2/2009. (VI.24.) PK véleményben foglaltak a társasági jogban érvényesülő elővásárlási jog kapcsán is megfelelően irányadóak, kivéve, ha a gazdasági társaságokról szóló 2006. évi IV. tv. (Gt.) illetve a jelen kollégiumi vélemény eltérően nem rendelkezik”. Tekintettel arra, hogy a fenti legfelsőbb bírósági határozatok elvi kiindulópontja az volt, hogy „a Gt. által megállapított elővásárlási jog ... nem azonos a Polgári Törvénykönyvben írott elővásárlási joggal”, a kérdés elvi szintén továbbra sem került megnyugtatóan rendezésre. Álláspontom szerint a Ptk. hatálybalépésével, a megváltozott jogszabályi környezetre tekintettel ez a jogalkalmazási irány nem tartható fenn, a Ptk. 3:167. § (2) bekezdésében, illetve 6:222. § (1) bekezdésében foglaltakból következően ugyanis üzletrész-átruházása esetén is teljes terjedelemben közölni kell az ajánlatot az üzletrész másokat megelőző megszerzésére irányuló jog jogosultjával.

III. A vételi jog alapítása üzletrészre

Az üzleti szempontból számos oka lehet annak, ha a korlátolt felelősségű társaság tagja az üzletrészére vételi jogot enged akár egy másik tagnak, akár egy, a társaságon kívüli harmadik személynek. A vételi jogot engedő fél ilyenkor azt biztosítja a vételi jog jogosultja számára, hogy egy bizonyos időtartamon belül bármikor, egyoldalúan a vételi joga gyakorlásával megszerezhesse az üzletrészt. Az új tagnak ilyenkor nyilatkoznia is kell, hogy a társasági szerződést magára nézve kötelezőnek ismeri el.

A Ptk. hatályba lépése előtt születettek olyan eseti döntések, amelyek kimondták, hogy két tag között opció létesítésére vonatkozó megállapodás nem ütközik a Gt. üzletrész-átruházási szabályaiba [1997. évi 133. § (1) bekezdés, 134. § (1) bekezdés], és helytelen az az érvelés, amely szerint a tagok közötti opciót csak a társasági szerződésben lehetne érvényesen kikötni,²¹ illetve kifejtették azt, hogy ha a társaság egyik tagja vételi jog alapításáról szóló szerződés útján egy másik (vagy több) tagnak vételi jogot enged az üzletrészére, az ilyen megállapodás az üzletrész átruházásával nem szállt át az üzletrész új (mindenkori) tulajdonosára.²² A Fővárosi Ítéltábla egyik eseti döntésében rá is mutatott arra, hogy „az ilyen opció ugyanis nem az üzletrészhez kapcsolódó, nem annak mindenkori tulajdonosát megillető, tagsági jogviszonyból eredő tagsági jog, hanem konkrét személyek között létrejött, egyedi kötelmi jogi jogügyletből származó, kizárólag egy konkrét személyt megillető jogosultság, amely éppen ezért nem is száll át az üzletrész átruházása esetén”²³. A konkrét ügyben felülvizsgálati bírósággént eljáró Legfelsőbb Bíróság pedig a döntésében hangsúlyozta azt is, hogy különbséget kell tenni az ilyen megállapodások és az olyanok között, amikor a társasági szerződés egy mindenkori üzletrész mindenkori tulajdonosának biztosítja azt a jogot, hogy a másik üzletrész mindenkori tulajdonosával szemben gyakorolja a

²⁰ Kisfaludi András: Az elővásárlási jog néhány szabályozásra váró kérdése. Polgári Jogi Kodifikáció, 2003/6. 16. o.

²¹ Lásd a Fővárosi Ítéltábla Gf.40.238/2007/5. számú határozatát.

²² Lásd a Fővárosi Ítéltábla Gf.40268/2011/5. számú határozatát, illetve a Legfelsőbb Bíróság Gfv.X.30.005/2008/3. számú határozatát.

²³ Lásd a Fővárosi Ítéltábla Gf.40.238/2007/5. számú határozatát. A Legfelsőbb Bíróság mint felülvizsgálati bíróság a Fővárosi Ítéltábla ítéletét hatályában fenntartotta a Gfv.X.30.005/2008/3. számú ítéletével.

vételi jogát, amikor tehát a társasági szerződés egy vételi jogot biztosító ún. külön jogos üzletrésztől rendelkezik.²⁴

Más érdekeket sérthet, ha a társaság tagja egy kívülálló harmadik személynek enged vételi jogot az üzletrésztére. Ez a kérdés a következő pontban kerül tárgyalásra.

A fentiekre tekintettel kiemelendő, hogy amennyiben az üzletrész átruházhatóságát a társaság tagjai bármilyen formában korlátozni kívánják, vagy kizárni, vagy a társaság beleegyezéséhez kötni, azt kizárólag a társasági szerződésben tehetik meg. Mivel a vételi jog alapításának kizárása az üzletrész átruházhatóságának korlátozásaként minősül, ezért éppen annak kizárását kell a társasági szerződésben rögzíteni (és nem a vételi jog alapításának megengedését ahhoz, hogy az üzletrészre vételi jog alapítható legyen). Ha pedig a tagok nem tartották szükségesnek az átruházhatóság ilyen jellegű korlátozását, ezért nem éltek a jogszabályi lehetőséggel, és nem rögzítették a korlátozást a társasági szerződésben, akkor a tag az üzletrésztére másnak – akár a társaság másik tagja, akár kívülálló harmadik személy részére – vételi jogot engedhet.²⁵

Foglalkozni indokolt e helyütt még azzal a kérdéssel, hogy a valamely tag által üzletrésztére szerződés útján alapított vételi jog más, harmadik személyre átruházható-e. Mivel az üzletrész kapcsán a Ptk. kifejezetten nem rendelkezik a vételi jogról, ezért elsőként az adásvétel különös neveire vonatkozó szabályanyagot (6:221. – 6:226. §-ok) szükséges áttekinteni. A Ptk. itt elhagyja az 1959. évi Ptk. 373. § (4) bekezdésének az átruházásra vonatkozó korlátozását. Azokkal a jogirodalmi álláspontokkal értek egyet, amelyek szerint a vételi jog a Ptk. 6:202. §-ára tekintettel átruházható, hiszen átruházását jogszabály nem zárja ki, és az átruházást e jog természete sem zárja ki.²⁶ Ez az értelmezés álláspontom szerint az üzletrészre alapított vételi jog esetében is követendő. Az üzletrészre vételi jogot alapító megállapodásban lehetőség van ugyanakkor arra álláspontom szerint, hogy a vételi jog átruházását az üzletrész tulajdonosa kizárja.

IV. Az üzletrész másokat megelőző megszerzésére irányuló jog és a vételi jog konkurenciájáról

Ami az elővásárlási jog és a vételi jog viszonyát illeti hatályos jogunkban, a Ptk. 6:226. § (3) bekezdésének második mondata akként rendelkezik, hogy „a jogszabályon alapuló elővásárlási, visszavásárlási, vételi és eladási jog a szerződéses elővásárlási, visszavásárlási, vételi és eladási jogot megelőzi”. Metzinger Péter álláspontjával egyetértve e rendelkezés úgy értelmezendő, hogy a jogszabályon alapuló elővásárlási jog nemcsak a szerződéses elővásárlási jogot előzi meg, hanem a szerződésen alapuló vételi jogot is²⁷. Mindezt az üzletrész-átruházás szempontjából vizsgálva, az elővásárlási jogra vonatkozó rendelkezések megfelelő alkalmazását előíró Ptk. 3:167. § (2) bekezdése szerinti utalás alapján az a következtetés vonható le, hogy az üzletrész másokat megelőző megszerzésére irányuló jog

²⁴ Lásd a Legfelsőbb Bíróság Gfv.X.30.005/2008/3. számú határozatát.

²⁵ Lásd a Legfelsőbb Bíróság Gfv.X.30.005/2008/3. számú határozatát.

²⁶ Gárdos Péter – Tóth Beáta – Szabó Ildikó – Parlagi Máttyás – Darákné Nagy Szilvia: Az elővásárlási, a visszavásárlási, a vételi és az eladási jog közös szabályai. In PTK e-learning. Hatodik Könyv: Kötelmi jog különös rész / Az adásvétel különös nevei. Letölthető: http://projektjeink.birosag.hu/sites/default/files/allomanyok/ptk_e_learning/ptk9/lecke2_lap6.html, Kovács László: A tulajdonátruházó szerződések. In Welmann György (szerk.): Az új Ptk. magyarázata VI/VI. Kötelmi jog Harmadik, Negyedik, Ötödik és Hatodik Rész. Második, átdolgozott, bővített kiadás. HVG-ORAC Jogkódex, Budapest, 2014.

²⁷ Metzinger Péter: Az elővásárlási és a vételi jog konkurenciájáról. Corvinus Law Papers, 2016/1. 1. o. A téma társasági jogi vonatkozásaira Metzinger Péter hívta fel a figyelmet.

mint jogszabályon alapuló jogosultság megelőzi az üzletrészre szerződés útján alapított vételi jogot.²⁸ A fentiek alapján tehát, ha a kft. tagja az üzletrész másokat megelőző megszerzésére irányuló joggal terhelt üzletrészére harmadik személy javára szerződéssel vételi jogot enged, akkor a Ptk. idézett 3:167. § (2) bekezdéséből, illetve 6:226. (3) bekezdéséből az következik, hogy az üzletrész másokat megelőző megszerzésére irányuló jog a vételi jog gyakorlásával megszerzett üzletrész esetén is gyakorolható. A kérdés valójában az, ahogy Metzinger fogalmaz, hogy „miként, illetve, még inkább, mikor”?²⁹

A kérdés vizsgálatánál – Metzinger gondolatmenetét követve – abból megfelelő kiindulni, hogy a vételi jog alapításakor a tag kötelezettséget vállal üzletésének adott ellenszolgáltatás melletti átruházására, míg a vételi jog jogosultja ekkor lehetőséget szerez (de kötelezettséget nem vállal!) arra, hogy utóbb az adott ellenérték mellett az üzletrészt megszerezze. Ha pedig a vételi jog jogosultja él e jogával, akkor egyoldalú nyilatkozatával a szóban forgó üzletrészt megszerzi. Ilyen esetekben valóban nincs – formális értelemben véve – olyan harmadik személytől érkező vételi ajánlat, amelyről a Ptk. 6:222 § (1) bekezdése rendelkezik, a vételi jogot alapító megállapodás megkötésekor azonban a tag már kinyilvánította eladási szándékát (eladási kötelezettséget vállalt), s maga a megállapodás már magában is foglalja a tag eladási ajánlatát. A Ptk. 3:167. § (2) bekezdésének és 6:222. § (1) bekezdésének helyes értelmezése ezért az, hogy a vételi jog gyakorlása esetén a tagot az üzletrész másokat megelőző megszerzésére irányuló jog jogosultjával szemben megkínálási kötelezettség terheli. Ha ez nem így lenne, akkor a tag vételi jog alapításával egyszerűen meg tudná kerülni az üzletrész másokat megelőző megszerzésére irányuló jog jogosultját, és a Ptk. 3:167. § (4) bekezdése, valamint 6:223. § (1) bekezdése³⁰ szerinti hátrányos jogkövetkezményeket.³¹ Vizsgálandó ugyanakkor – mutat rá Metzinger –, hogy a tagot e megkínálási kötelezettség csak a vételi jog gyakorlása esetén terheli vagy már a vételi jog szerződéses alapításakor is?³²

A fentihez hasonló kérdést vet fel tulajdonképpen az, hogy hogyan kell megítélni azt az esetet, amikor a tulajdonos (tag) tesz a dologra (üzletrészére) eladási ajánlatot harmadik személynek. A tulajdonos által tett eladási ajánlat szempontjából Kisfaludi az 1959. évi Ptk. 373. (1) bekezdését akként értékelte, hogy az az ilyen helyzetekre nincs tekintettel. Álláspontja szerint, ha szó szerint értelmezzük a törvényszöveget, akkor csak a kapott vételi ajánlatot kellene közölni az elővásárlási jog jogosultjával, a tulajdonos által tett eladási ajánlatot nem, ez az értelmezés azonban nyilvánvalóan az elővásárlási jog kijátszására adna lehetőséget. Kisfaludi ezért az ilyen esetekre egy olyan jogértelmezést tekintett megfelelőbbnek, amely szerint „a harmadik személy által elfogadni szándékozott ajánlatot úgy kellene tekinteni, mint a harmadik személy ajánlatát, s azt közölni kellene az elővásárlási

²⁸ Arra is következtetünk, hogy 'az üzletrész másokat megelőző megszerzésére irányuló jog' mint a Ptk.-n alapuló jogosultság megelőzi a tag által polgári jogi szerződés útján engedett ilyen tartalmú jogot is. Vö. ezt a 1959. évi Ptk. 373. § (6) bekezdés 2. mondatával („A jogszabályon alapuló elővásárlási jog a szerződéses elővásárlási jogot megelőzi.”), illetve a Legfelsőbb Bíróság Polgári Kollégiumának a társasági jogban érvényesülő elővásárlási jog egyes kérdéseiről szóló 3/2009. (VI. 24.) PK véleményének 1. pontjával: „A Gt.-n alapuló elővásárlási jog megelőzi a tag által polgári jogi szerződésben engedett elővásárlási jogot [Ptk. 373. § (6) bekezdés]”. Bár, az 1/2014. számú PJE határozat azt mondja ki, hogy az új Ptk. eltérő rendelkezése miatt nem tartotta irányadónak a Legfelsőbb Bíróság Polgári Kollégiumának 3/2009. (VI. 24.) PK véleményét a társasági jogban érvényesülő elővásárlási jog egyes kérdéseiről, álláspontom szerint ettől függetlenül is helytálló az, hogy 'az üzletrész másokat megelőző megszerzésére irányuló jog' mint jogszabályon alapuló jogosultság megelőzi a tag által polgári jogi szerződésben engedett ilyen tartalmú jogot.

²⁹ Metzinger Péter: Az elővásárlási és a vételi jog konkurenciájáról. *Corvinus Law Papers*, 2016/1. 1. o.

³⁰ „Ha a tulajdonos az elővásárlási jogból eredő kötelezettségeinek megszégésével köt szerződést, az így megkötött szerződés az elővásárlási jog jogosultjával szemben hatálytalan.”

³¹ Metzinger Péter: Az elővásárlási és a vételi jog konkurenciájáról. *Corvinus Law Papers*, 2016/1. 1-2. o.

³² A kérdésfeltevést illetően lásd: Metzinger Péter: Az elővásárlási és a vételi jog konkurenciájáról. *Corvinus Law Papers*, 2016/1. 3. o.

jog jogosultjával,...”. Kisfaludi utal arra is, hogy „a szabályozás koherenciája érdekében azonban talán helyesebb lenne, ha a törvény nemcsak a kapott vételi, hanem a tulajdonos által tett és harmadik személy által elfogadni szándékozott eladási ajánlat közléséről is rendelkezne az elővásárlási jog érvényesülése érdekében”. Kisfaludi – ezt követően – elemzését a következő összegző megállapítással zárja: „...az elővásárlási jog gyakorlásának mechanizmusa akkor lendül mozgásba, ha a tulajdonos harmadik személytől olyan vételi ajánlatot kap, amelyet el kíván fogadni, amelynek alapján tehát szerződés jönne létre az ajánlattevő és a tulajdonos között, vagy ha a tulajdonos tesz a dolog eladására vonatkozó ajánlatot harmadik személynek, amennyiben az ajánlat találkozik a harmadik személy akaratával. Ha ezek az elemek együtt vannak, akkor keletkezik a tulajdonosnak az a kötelezettsége, hogy közölje az ajánlatot a jogosulttal annak érdekében, hogy az nyilatkozhasson az elővásárlási jog gyakorlásáról”.³³ A Ptk. 6:222. § (1) bekezdése is csak a harmadik személytől érkező vételi ajánlat kapcsán rendelkezik a tulajdonost terhelő közlési kötelezettségről (az eladási ajánlatot a normaszöveg tehát nem nevesíti), a (2) bekezdés első mondata³⁴ mindazonáltal az ilyen vételi ajánlatot – ha a tulajdonos el kívánja fogadni – átminősíti a tulajdonos eladási ajánlatává. Tőkey Balázs az elővásárlási jog új szabályait elemző tanulmányában az ilyen esetekre a megoldást a függő hatállyal megkötött szerződések megítélésében látja. Álláspontja szerint vélhetően továbbra is elfogadott lesz az az 1959. évi Ptk. hatálya alatt kialakult gyakorlat³⁵, amely szerint megszokott volt, hogy az elővásárlási jog jogosultjának értesítése előtt függő hatállyal kötnek szerződést a felek. Ekként tehát, ha a szerződést nem a jogszabály által modellezett módon, hanem az eladó ajánlata és a vevő elfogadó nyilatkozata útján kötik meg a felek, azt – még ha a felek nem is ekként szövegezték meg a szerződésüket – úgy kell tekinteni, hogy az elővásárlási jog jogosultjának nyilatkozatára tekintettel a szerződés csak függő hatállyal jöhet létre.³⁶ A függő hatállyal megkötött szerződést pedig az elővásárlásra jogosulttal közölni kell, aki a Ptk. 6:222. § (2) bekezdése szerint gyakorolhatja is az elővásárlási jogát, ha pedig a tulajdonos e kötelezettségének nem tesz eleget, az az elővásárlási jog megsértésének minősül, s akkor a Ptk. 6:223. § szerinti jogkövetkezményekkel kell számolnia.

A fent tárgyalt két esetben azonos az, hogy a tulajdonosnak (tagnak) van olyan eladási ajánlata, amelyhez kötve is van, és ha ezt az ajánlatot a harmadik személy elfogadja, illetve ha a vételi jog jogosultja él a vételi jogával, akkor létrejön az adásvétel, vételi szándék hiányában (hiába volt eladási szándék!) viszont nem valósul meg az átruházás. Azonosság az is, hogy a Ptk. 6:222. § (1) bekezdésének³⁷ kizárólag nyelvtani értelmezése alapján a tulajdonost (tagot) ilyen esetekben megkínálási kötelezettség nem terheli, hiszen a Ptk. csak a harmadik személytől érkező vételi ajánlat esetén – ez egyértelműen következik a Ptk. 6:221. § (1)

³³ Kisfaludi András: Az elővásárlási jog néhány szabályozásra váró kérdése. Polgári Jogi Kodifikáció, 2003/6. 11-12. o.

³⁴ „Az ajánlat közlése a tulajdonos által tett eladási ajánlatnak minősül.”

³⁵ Lásd az elővásárlási joggal kapcsolatos egyes jogértelmezési kérdésekről szóló 2/2009.(VI.24.) PK vélemény 1. pontját. Az 1/2014. PJE határozat az V. pont alatt azt mondja ki, hogy az új Ptk.-ba beépültek tekintette és ezért annak alkalmazása körében nem tartotta irányadónak a Polgári Kollégium a 2/2009. PK vélemény 1. pontját. Szükséges ugyanakkor utalni arra, hogy a jogegységi határozat e helyütt a következőket emeli ki: „A Ptk.-ba beépültek tekintett iránymutatásokkal kapcsolatban a jogegységi tanács hangsúlyozza, hogy ezen iránymutatások indokolásában foglalt – az új Ptk. szabályai szellemével nem ellentétes – jogi okfejtések, érvek, elvi megállapítások a továbbiakban is figyelembe vehetők, idézhetők, hiszen azok sok esetben a normaszöveget magyarázzák, kiegészítik, a rendelkezés tartalmát részletesen kibontják. Az új Ptk. normaszövegének értelmezésében, a jogi érvelés alátámasztásában ezek tehát felhasználhatók.”

³⁶ Tőkey Balázs: Az elővásárlási jog a Ptk.-ban. Polgári Jog (Wolters Kluwer Jogtár), 2016./6. [33] bekezdésszám

³⁷ „Ha a tulajdonos harmadik személytől olyan vételi ajánlatot kap, amelyet el kíván fogadni, az ajánlat elfogadása előtt köteles az ajánlatot teljes terjedelemben közölni az elővásárlásra jogosulttal.”

bekezdésében³⁸ foglaltakból is – írja elő a megkínálási kötelezettséget. Ahogy arra azonban a fentiekben már utaltam, az elővásárlási jog (az üzletész másokat megelőző megszerzésére irányuló jog) kijátszására vezetne, ha a tulajdonost (tagot) ilyenkor nem terhelné megkínálási kötelezettség. Mindezekre tekintettel, a Ptk. 6:222. § (1) bekezdését ebben a szellemben helyes értelmezni. Ha ezt a gondolatot követjük, akkor két értelmezési lehetőség adódik. Az egyik szerint a megkínálási kötelezettség már az eladási ajánlat megtételekor, illetve a vételi jog alapításakor terheli a tulajdonost (tagot). Egy ilyen értelmezés esetén azonban akkor is megnyílna az elővásárlási jog, ha történetesen nem is lenne olyan harmadik személy, aki a dolgot meg kívánja venni, s ez álláspontom szerint nem vezethető le a Ptk. 6:221. § (1) bekezdéséből, illetve a 6:222. § (1) bekezdéséből. A másik értelmezési lehetőség szerint a megkínálási kötelezettség az eladási ajánlat elfogadásakor, illetve a vételi jog gyakorlásakor áll be. Ilyen esetekben a Ptk. 6:222. § (1) bekezdéséből következően a tulajdonosnak e nyilatkozatokat közvetlenül megelőzően kellene tulajdonképpen a közlési kötelezettségének eleget tennie, hiszen ilyenkor már van egy olyan harmadik személy, aki el kívánja fogadni a tulajdonos ajánlatát. Ha viszont a gyakorlati szempontokra figyelemmel a megoldást a függő hatállyal megkötött szerződések megítélésében keressük, akkor be kell látni, hogy a függő hatállyal megkötött szerződés megküldésével a tulajdonos csak utóbb tenne eleget a Ptk. 6:222. § (1) bekezdése szerinti törvényi kötelezettségének. Egy ilyen értelmezés mellett szóló érv lehet ugyanakkor az a korábbi, a 2/2009. PK vélemény szerinti legfelsőbb bírósági – a Ptk. normaszövegének értelmezéséhez egyaránt segítségül hívható – jogértelmezés is, amely szerint „a «szerződés megkötése előtt» törvényi körülménynek megfelelő megoldásként fogadja el a bírói gyakorlat azt is, amikor a tulajdonos (eladó) és az ajánlattevő (vevő) függő hatállyal megkötik a szerződést..., s ahol kimondásra került az is, hogy „az elővásárlási jog gyakorlásának tehát elengedhetetlen feltétele a kívülállótól érkező vételi ajánlat.”³⁹ Ha ez utóbbi értelmezési lehetőséget el is fogadjuk, meg kell állapítani, hogy valójában ez sem felel meg maradéktalanul a törvény betűjének. Ennek oka pedig az, hogy a Ptk. 6:222. § (1) bekezdése egy kívülállótól érkező vételi ajánlat és a tulajdonostól származó elfogadó nyilatkozat szerinti „szerződéskötési modellre” tartalmaz rendelkezéseket. Álláspontom szerint ekként a Ptk. 6:222. § (1) bekezdésével nemcsak egy olyan értelmezés áll összhangban, amely a függő hatállyal megkötött szerződés megoldására épít, hanem lehet – Kisfaludi következtetései nyomán – amellet is érvelni, hogy az elővásárlási jog működésbe lépéséhez elégséges az is, ha van egy a dolgot nemcsak esetlegesen megvenni szándékozó, hanem a tulajdonos eladási ajánlatát elfogadni is kívánó harmadik személy⁴⁰. Meg kell jegyezni ugyanakkor, hogy a vételi jogot alapító szerződés megkötésével a vételi jog jogosultja még nem nyilatkozik arról, hogy el kívánja fogadni a tulajdonos eladási ajánlatát, a megkötött megállapodással pusztán arra szerez jogot, hogy a dolgot – a már megállapodott feltételekkel – egy későbbi időpontban megvegye. A fent említett PK vélemény kifejezetten nem tér ki a vételi jog gyakorlása útján létrejött adásvételi szerződések megítélésére. Kérdés tehát, hogy a vételi jog jogintézményi sajátosságai alapján lehet-e következtetni arra, hogy a tulajdonost csak a vételi jog gyakorlása esetén terheli megkínálási kötelezettség, a vételi jog alapításakor még nem?

³⁸ „Ha a tulajdonos meghatározott dologra nézve szerződéssel elővásárlási jogot alapít, és a dolgot harmadik személytől származó ajánlat elfogadásával el akarja adni, az elővásárlási jog jogosultja az ajánlatban rögzített feltételek mellett a harmadik személyt megelőzve jogosult a dolog megvételére.”

³⁹ Lásd az elővásárlási joggal kapcsolatos egyes jogértelmezési kérdésekről szóló 2/2009.(VI.24.) PK vélemény 1. pontját, illetve korábban a 34. lábjegyzetben foglaltakat.

⁴⁰ Kisfaludi ezt a következőképpen fogalmazza meg: „Egészen addig, amíg a tulajdonos csak ajánlatot vagy ajánlatokat tesz, de nincs olyan harmadik személy, aki elfogadná azt, nem valósul meg az a háromszemélyes jogviszony, aminek keretében az elővásárlási jog működni tudna.” Lásd: Kisfaludi András: Az elővásárlási jog néhány szabályozásra váró kérdése. Polgári Jogi Kodifikáció, 2003/6. 12. o

A Fővárosi Ítéltábla 2005-ben egy eseti döntésében arra az álláspontra helyezkedett, és akként határozott, hogy a vételi jog és az elővásárlási jog egymáshoz való viszonyában az elővásárlási jogosultság szempontjából nem a vételi jog keletkezésének, hanem gyakorlásának időpontja az irányadó. A bíróság döntését pedig azzal indokolta, hogy a vételi jog jogosultjának egyoldalú nyilatkozata minősül olyan ajánlatnak, amelyet a dolog tulajdonosa az elővásárlásra jogosulttal közölni köteles.⁴¹ Ha a vételi jog gyakorlása útján létrejött adásvételeket az ajánlat – elfogadó nyilatkozat szerinti szerződéskötési modell szempontjából tekintjük, akkor a vételi jog jogosultjának egyoldalú nyilatkozatát álláspontom szerint elfogadó nyilatkozatként kell minősíteni, hiszen ezzel – a tulajdonos minden további jognyilatkozata nélkül – az adásvétel közöttük létrejön; az ajánlatát az eladó ugyanis már akkor megtette, amikor vételi jogot alapító szerződést a harmadik személlyel megkötötte. A Fővárosi Ítéltábla érvelése ekként nem meggyőző. Hangsúlyozandó továbbá az is, hogy vételi jog alapítása esetén valóban nincs még kívülálló harmadik személytől érkező vételi ajánlat, vagyis pontosabban a tulajdonos eladási ajánlatát elfogadó nyilatkozat, van ugyanakkor egy olyan harmadik személy, aki a vételi jog jogosultja, s aki a vételi jogot alapító szerződés szerinti időtartamon belül és vételáron, valamint feltételekkel a dolog tulajdonjogát egyoldalú nyilatkozatával bármikor megszerezheti.

Metzinger ebben a kérdésben azt az álláspontot képviseli, hogy mivel a vételi jog alapításával a tulajdonos már visszavonhatatlanul kifejezte eladási szándékát, a Ptk. 6:222. § (1) bekezdését úgy megfelelő értelmezni, hogy a tulajdonos nem csak a kapott vételi ajánlatot köteles közölni az elővásárlási jogosulttal, hanem már a vételi jog megalapításáról is nyomban tájékoztatnia kell az elővásárlási jogosultat. Metzinger akként érvel, hogy „vételi jog szerződéses alapítása esetén a tulajdonos azonnal köteles eladási szándékáról értesíteni a jogszabály szerinti elővásárlási jogosultat, aki ettől kezdve egészen addig gyakorolhatja a közölt feltételek szerint elővásárlási jogát, amíg a vételi jog jogosultjának vonatkozó joggyakorlásáról való értesítésétől nem telik el a Ptk. 6:222. (2) bekezdése szerinti ajánlati kötöttség”⁴². Metzinger szerint ugyanis az elővásárlásra jogosult joggal mondhatja, hogy „az adott feltételek mellett ugyan ő is megvásárolná a dolgot, de ... nem azonnal, mert a vételi jog jogosultja sem köteles prompt vételre”, és meggyőző indokolással érvel tovább, hogy tulajdonképpen „az elővásárlási jogosultnak ahhoz van joga, hogy legalább olyan (kedvező) feltételekkel vásárolhassa meg a dolgot, amilyen (kedvező) feltételekkel annak eladására a tulajdonos hajlandó, és e körben az időtényező releváns lehet: nem mindegy, hogy most kell dönteni (és fizetni), avagy arra egy bizonyos határidő még rendelkezésre áll”. Metzinger a Ptk. 6:222. § (3) bekezdését⁴³ tehát úgy értelmezi, hogy elővásárlási jogosult a vételi jog alapításától kezdve egészen annak gyakorlásáig (illetve a vételi jog gyakorlására nyitva álló határidőn belül) gyakorolhatja elővásárlási jogát, és arra következtet, hogy a jogszabályon alapuló elővásárlási jog jogosultja a dologra ekként „a szerződéses vételi joggal lényegében azonos tartalommal maga is kvázi vételi jogot szerez (pontosabban: a jogszabályon alapuló elővásárlási joga kibővül a szerződéses opció jogosultját megillető jogosultságokkal), amely

⁴¹ Lásd a Fővárosi Ítéltábla 7. Pf. 20.067/2005/2. számú (ÍH 2009.25. számon szintén közzétett) határozatát.

⁴² Metzinger Péter: Az elővásárlási és a vételi jog konkurenciájáról. Corvinus Law Papers, 2016/1. 4. o.

⁴³ „Ha a jogosult az ajánlati kötöttség ideje alatt nem tesz elfogadó nyilatkozatot, a tulajdonos a dolgot az ajánlatot tevő harmadik személy ajánlatának megfelelően vagy annál az eladó számára kedvezőbb feltételek mellett eladhatja.”

kvázi vételi jog – figyelemmel a Ptk. 6:226. § (3) bekezdésére – megelőzi a szerződéses vételi jogot”.⁴⁴

A fent kifejtettekre tekintettel a Ptk. 6:222. § (1) bekezdésével mindenképpen összhangban áll egy olyan értelmezés, hogy vételi jog gyakorlása esetén az elővásárlási jog jogosultjának nyilatkozatára tekintettel a szerződés csak függő hatállyal jöhet létre, és az ekként létrejött szerződést az elővásárlásra jogosulttal közölni kell, aki a Ptk. 6:222. § (2) bekezdése szerint gyakorolhatja is az elővásárlási jogát. Mindazonáltal, figyelemmel a Ptk. 6:221. § (1) bekezdésének az ajánlatra vonatkozó fordulatára⁴⁵, meggyőző Metzinger azon érvelése, hogy „az elővásárlási jogosultnak ahhoz van joga, hogy legalább olyan (kedvező) feltételekkel vásárolhassa meg a dolgot, amilyen (kedvező) feltételekkel annak eladására a tulajdonos hajlandó”. Erre tekintettel pedig a Ptk. 6:222. § (1) bekezdésével összeférhetne álláspontom szerint egy olyan értelmezés is, hogy a vételi jog alapításakor a tulajdonost csak tájékoztatási kötelezettség terheli (a vételi jogot alapító megállapodást teljes terjedelemben köteles közölni az elővásárlásra jogosulttal), az elővásárlási jog gyakorlására a lehetőség azonban csak akkor nyílik meg, ha a vételi jog jogosultja élt a vételi jogával. Ha a tulajdonos e tájékoztatási kötelezettségét ugyan megszegi, de a vételi jog gyakorlásakor eleget tesz a megkínálási kötelezettségének, akkor viszont kérdés, hogy a jogszabályon alapuló elővásárlási jog jogosultja, aki például megfelelő pénzügyi forrás hiányában nem tud élni az elővásárlási jogával, érvényesíthet-e, s ha igen, milyen igényt a tulajdonossal szemben? Úgy vélem, ha annak feltételei fennállnak, legfeljebb kártérítési igénnyel élhet. A normaszöveg ilyen értelmezése az efféle esetekre azonban nem tudna igazán hatékony jogvédelmet adni a jogszabályon alapuló elővásárlási jog jogosultjának, ezért ezt az értelmezési lehetőséget inkább elvetendőnek gondolom. Érdemes ugyanakkor utalni arra, hogy elővásárlási jog szerződéses alapításakor a felek akár szerződhetnek úgy is, hogy a tulajdonost tájékoztatási kötelezettség terheli (és a vételi jogot alapító szerződést köteles teljes terjedelemben közölni az elővásárlási jogosulttal), ha a dologra másnak utóbb vételi jogot enged, bár kétséges, hogy a vételi jog alapításakor a vételi jog majdani jogosultjával való tárgyalás során egy ilyen kötelezettség mennyiben szolgálná a tulajdonos érdekeit. Kérdés továbbá, hogy a Ptk. 6:222. § (1) bekezdésével összhangban áll-e Metzinger azon fent ismertetett javaslata, amely egy „kvázi vételi jogot” konstruál a jogszabályon alapuló elővásárlási jog jogosultja számára? Az értelmezés azon kiindulópontjával, hogy az elővásárlási jog jogosultja a vételi jog gyakorlása nélkül is jogosult elővásárlási jogát gyakorolni, nem értek egyet arra tekintettel, hogy ez esetben nincs az elővásárlási jog működésbe lépéséhez szükséges egy, a tulajdonos eladási ajánlatát elfogadni kívánó harmadik személy. A „kvázi vételi jogot” konstruáló („pontosabban: a jogszabályon alapuló elővásárlási jog kibővül a szerződéses opció jogosultját megillető jogosultságokkal”) értelmezés végeredményét tekintve akár összhangban is állhatna a Ptk. vonatkozó rendelkezésével, hiszen mondhatjuk, ezen értelmezés szerint a jogosult tulajdonképpen nem is az elővásárlási jogát, hanem a vételi jogát gyakorolná, ez esetben pedig nem is feltétel a harmadik személytől érkező vételi ajánlat (a tulajdonos eladási ajánlatát elfogadni kívánó harmadik személy). Ez esetben is kérdés azonban, hogy hogyan szankcionálandó az az eset, amikor a tulajdonos csak a vételi jog gyakorlásakor tesz eleget a megkínálási kötelezettségének, a vételi jog alapításakor nem. Mindemellett, ha a normaszöveg kvázi vételi jogot konstruáló értelmezése mellett foglalunk állást, akkor arra is rá kell mutatni,

⁴⁴ Metzinger Péter: Az elővásárlási és a vételi jog konkurenciájáról. Corvinus Law Papers, 2016/1. 3-4. o.

⁴⁵ „...az elővásárlási jog jogosultja az ajánlatban rögzített feltételek mellett a harmadik személyt megelőzve jogosult a dolog megvételére.”

hogy ez az értelmezés nem adaptálható a szerződésen alapuló elővásárlási jog és a szerződésen alapuló vételi jog konkurenciájának esetére: a szerződéses elővásárlásra jogosult számára egy ilyen kvázi vételi jog levezetése álláspontom szerint nem lehetséges a normaszövegből. Ez pedig azzal a következménnyel járna, hogy vételi jog kikötése esetén más jogi megítélést eredményezne az, ha az elővásárlási jog nem jogszabályon, hanem szerződésen alapul.

Összegezve ezért a fentieket az üzletrész-átruházás szempontjából, egy olyan értelmezés mellett foglalom állást, hogy a megkínálási kötelezettség a tagot csak a vételi jog gyakorlása esetén terheli. Ha tehát a vételi jog jogosultja gyakorolja a vételi jogát, az üzletrész másokat megelőző megszerzésére irányuló jog jogosultja a közölt feltételek szerint gyakorolhatja e jogát amíg a vételi jog jogosultjának vonatkozó joggyakorlásáról szóló nyilatkozat közlésétől számított, a Ptk. 3:167. § (5) bekezdés szerinti vagy a társasági szerződésben rögzített határidő el nem telik. Ha pedig a tag az üzletrész másokat megelőző megszerzésére irányuló jog jogosultjának sérelmével ruházta át üzletrészét, az üzletrész másokat megelőző megszerzésére irányuló jog jogosultja a Ptk. 3:167. § (4) bekezdése, illetve 6:223. §-a szerint léphet fel a tag és a vételi jog jogosultja között létrejött üzletrész-átruházási szerződés hatálytalansága végett a nyitva álló egy éves jogvesztő határidőn belül. A társasági szerződésben (vagy a szindikátusi szerződésben) mindenesetre célszerű lehet előírni, hogy ha bármely tag üzletrészére vételi jogot alapít, akkor köteles tájékoztatni az üzletrész másokat megelőző megszerzésére irányuló jog jogosultjait a vételi jogot alapító megállapodásról, azt teljes terjedelemben közölni is köteles, s e kötelezettségszegést például kötbérikötéssel szankcionálni.

V. Az üzletrész-átruházás hatálya

Jelen írásban indokolt röviden kitérni az üzletrész-átruházás hatályával kapcsolatos kérdésekre is. Különbséget kell tenni ugyanis az üzletrész-átruházás hatályossá válása tekintetében a szerződő felek, a gazdasági társaság és a harmadik személyek vonatkozásában. A szerződő felek egymás közti viszonyában a szerződés a megkötés napjától vagy a szerződésben megjelölt esetleges későbbi időponttól avagy feltétel beálltától hatályos. Harmadik személyek vonatkozásában a jelenleg hatályos Ctv. – a korábbi szabályozással ellentétben – nem tartalmaz speciális előírást a tagváltás bejegyzésének időbeli hatályára, a cégbíróság a tagváltást ekként a változás időpontjára visszamenő hatállyal jegyzi be.⁴⁶

Magával a gazdasági társasággal szemben pedig azon időponttól hatályos az üzletrész-átruházás, amikor az üzletrész új tulajdonosa az átruházás tényét a társaságnak bejelenti. A Ptk. 3:168. § (2) bekezdése azt mondja ki, hogy „a jogosultak személyének megváltozását és annak időpontját a tagjegyzékbe való bejegyzés céljából az üzletrész megszerzője a szerzéstől számított nyolc napon belül köteles bejelenteni a társaságnak”. E nyilatkozat hatályosult megtétele az az időpont, amelytől kezdődően az üzletrész új tulajdonosa a társasággal szemben a tagokat megillető jogokat gyakorolhatja, és köteles viselni a tagsággal járó kötelezettségeket. Ehhez kapcsolódóan két fontos gyakorlati kérdésre hívjuk fel még e helyütt a figyelmet. Az egyik, hogy üzletrész-átruházás esetén annak a tagnak is van az üzletrész másokat megelőző megszerzésére irányuló joga, akit még a cégjegyzékbe nem jegyeztek be,

⁴⁶ Lásd részletesebben: Pázmándi Kinga. Az üzletrész átruházása. In Sárközy Tamás (szerk.): Gazdasági társaságok – Cégtörvény. HVG-ORAC, Budapest, 2014. 115-117. o.

de aki a tagváltozást a társasággal már szabályszerűen közölte.⁴⁷ A másik pedig, hogy a kialakult bírói gyakorlat szerint az ügyvezető köteles a tagváltozással kapcsolatos változásbejegyzési kérelmet a cégbíróságnak benyújtani, függetlenül attól, hogy megítélése szerint az üzletrész-átruházási szerződés érvénytelen. A kft. ügyvezetőjének ugyanis nincs joga mérlegelni, felülbírálni a hozzá bejelentett, tagváltozást eredményező nyilatkozat mögött álló jogviszony alapján keletkezett megállapodás vagy nyilatkozat érvényes létrejöttét, mivel ennek elbírálása bírósági hatáskörbe tartozik.⁴⁸ Álláspontom szerint ekként minősül az az eset is, ha az üzletrész-átruházási szerződés az ügyvezető megítélése szerint hatálytalan, mert sérti az üzletrész másokat megelőző megszerzésére irányuló jog jogosultját.

VI. Összegzés

A jelen munkában vizsgált kérdések arra keresték a választ, hogy a Ptk. vonatkozó rendelkezéseit – a társaság tagjainak, az üzletrész másokat megelőző megszerzésére irányuló jog, illetve a vételi jog jogosultjaink eltérő érdekeire tekintettel, illetve azok kiegyensúlyozására törekvése mellett – hogyan lehet megfelelő értelmezni. Az egyes értelmezési lehetőségek mellett és ellen is szólnak érvek. Mindezekre tekintettel a következőket tartom indokoltnak kiemelni. A vételi jog alapításakor a vételi jog jogosultja körültekintően akkor jár el, ha tájékozódik arról, hogy az adott üzletrészre van-e bármely tagnak az üzletrész másokat megelőző megszerzésére irányuló joga. Az üzletrész másokat megelőző megszerzésére irányuló jog – különösen a Ptk. 3:167. §-a szerinti – jogosultjai szempontjából pedig az a lényeges kérdés, hogy mikor és miként értesülnek arról, hogy a társaság valamely tagja üzletrészére harmadik személynek vételi jogot engedett.

⁴⁷ Lásd az EBH 2004/2/1145, BH 2005/4/155. számú döntéseket, hivatkozva: Vezekényi Ursula – Bodor Mária: Az üzletrész- és a részvényátruházás során gyakorolható elővásárlási jog egyes kérdéseiről. Gazdaság és Jog, 2009/11. 3-7. o., illetve lásd a Legfelsőbb Bíróság Gfv. X. 30. 196/2005/6. számú határozatát.

⁴⁸ Lásd a Fővárosi Törvényszék G.41.147/2005/27. számú határozatát, amely hivatkozva a kialakult bírói gyakorlat kapcsán a BH. 2005. 155. számon közzétett döntést (Legf. Bír. Gfv. II. 30.260/2004.).